

ІКЖЖЦ

Готовність громад до комплексного реагування на виклики безпеки в умовах агресії рф проти України з урахуванням гендерного підходу:

уроки на майбутнє

(Оперативний моніторинг прогресу в досягненні Стратегічної цілі 2. Створення гендерно чутливої системи ідентифікації безпекових викликів, запобігання таким викликам, реагування на них)

Одна із важливих потреб, ідентифікована в процесі дослідження «Розмови

з жінками про безпеку»¹, проведеному ІКЖЦ 2020 року, є потреба в емоційній безпеці. Не врахована в класифікації, запропонованій ПРООН, вона має велике значення для людської безпеки. Україна має широкий досвід впливу на емоційну безпеку, як від елементів гібридної війни, так і від прямого вторгнення рф в Україну з 2014 і особливо 2022 року.

Стратегічна ціль 2. «Створення гендерно чутливої системи ідентифікації безпекових викликів, запобігання таким викликам, реагування на них» НПД 1325 (2020 – 2025) визначила інструментарій для комплексного реагування на виклики безпеки в умовах агресії рф проти України з урахуванням гендерного підходу.

З метою здійснення моніторингу виконання заходів цього розділу ІКЖЦ розробив контрольний список питань до держави про безпеку²

Одним із впливових факторів підсилення вразливості є страх залишитися без допомоги. Він частіше зустрічається у тих, хто мають менше знань, навичок, досвіду у протидії кризовим (надзвичайним) ситуаціям. Серед таких людей переважають жінки, бо традиційно їх

¹ <http://wicc.net.ua/post/rozmovy-zhinok-pro-bezpeku>

² <http://wicc.net.ua/post/kontrol-nyy-spysook-pytan-do-derzhavy-pro-bezpeku>

менше залучають у подібну діяльність. В сільських населених пунктах серед осіб похилого віку переважають жінки. Жінки, в силу своїх традиційних гендерних ролей, частіше відповідальні за опіку над дітьми, хворими, людьми з інвалідністю тощо.

Наявність інформації про дії у випадку зникнення мобільного зв'язку для всіх цих категорій є дуже важливою.

Тривога батьків за своїх дітей і близьких є вагомим негативним фактором впливу на емоційну безпеку в цілому.

Якщо держава не створить і не поінформує людей про порядок дій у кризових (надзвичайних) ситуаціях, люди, які мають під опікою інших осіб, не зможуть повноцінно виконувати свої функції, що негативно може позначитися на ситуації в цілому.

Підготовка повномасштабного вторгнення РФ на територію України супроводжувалася значним накопиченням зброї, техніки, паливно-мастильних матеріалів, живої сили тощо.

Моніторинг ситуації на початку року свідчив про значне порушення емоційної безпеки. Важливим фактором впливу на відчуття емоційної безпеки є наявність дієвого механізму взаємодії та спроможність населення реагувати на безпекові виклики.

Маріупольська Асоціація жінок «Берегиня» у січні 2022 року провела опитування на території діяльності проекту ГРОМАДА Схід (20-км зона вздовж лінії розмежування). Інформаційно-консультативний жіночий центр підготував

огляд даного опитування³. Опитування підтвердило загальні припущення про вплив на емоційну безпеку та мотивували пришвидшити процес моніторингу.

Моніторинг проведений силами ІКЖЦ за допомогою мережі МОЖУ (Миробудівне об'єднання жінок України) без залучення донорських коштів.

Мета моніторингу:

Дізнатися про наявність в громадах мінімальних складових комплексного реагування на виклики безпеки в умовах агресії РФ проти України з урахуванням гендерного підходу.

³ <http://wicc.net.ua/post/oglyad-rezul-tativ-anonimnogo-opytuvannya-schodo-tendentciy-v-nastroyah-tcyvil-nogo-naselennya>

До мінімальних складових в рамках моніторингу віднесені:

- Наявність у громаді каналів термінового оповіщення, окрім мобільного (гучномовці, стаціонарні телефони тощо)
- Наявність алгоритмів дій затверджених для реагування на кризові (надзвичайні) ситуації
- Наявність та кількість штабів/комісій з реагування на безпекові виклики, сформовані у громаді
- Наявність пам'ятки/ток для мешканців і мешканок громади щодо реагування на кризові ситуації
- Перевірка доступності укриттів та відповідних позначок про розташування в громаді
- Наявність інструкцій/проведених роз'яснень, для працівників територіальної громади щодо алгоритму дій персоналу/державних службовців при виникненні кризової (надзвичайної) ситуації згідно трудового законодавства
- Наявність інструкцій/проведених роз'яснень для батьків дітей, що відвідують садочки/школу/заклади позашкільної освіти як діяти і де забирати дітей у разі сирени під час робочого дня

Методологія моніторингу

В Україні 1469 територіальних громад, 31 громада на 23.02.2022 знаходилися на тимчасово окупованих територіях. З 14 по 23 лютого було відправлено 951 запит до територіальних громад. З 24 лютого запити не відправлялися. Отримано 338 відповідей.

У зв'язку з недоцільністю продовження відправлення запитів з 24 лютого, результати моніторингу містять лише якісні висновки, базовані на загальних тенденціях з отриманих відповідей.

24% отриманих відповідей від загальної кількості територіальних громад дає можливість скласти коректну картину про ситуацію в цілому.

Аналізувалися відповіді територіальних громад на запити, а також окремі документи (плани реагування органів управління та сил цивільного захисту на надзвичайні ситуації, акти стану готовності захисних споруд, організаційно-методичні вказівки щодо навчання працівників установ і організацій у надзвичайних ситуаціях, інструкції з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях, інструкції батькам на випадок надзвичайної ситуації тощо).

Загальні коментарі

Основна частина відповідей відображає формальний підхід до забезпечення комплексного підходу до безпеки громади і людини.

Формулювання на кшталт «буде вирішено в міру необхідності», «виконується», «дивіться на сайті» (без посилання і відсутності даних в результаті пошуку) тощо не дають підстави здійснити моніторинг реальної ситуації, а людям, які мешкають в цих громадах – можливості скористатися об'єктами, заходами і засобами безпеки.

Частина відповідей констатує відсутність всіх перелічених складових, про які йшла мова у запитах.

Звертає увагу, що частина громад активно бере (чи брала) участь у програмах розвитку місцевого самоврядування, підтриманих українськими, іноземними та міжнародними донорськими організаціями. Відзначається підтримка створення сайтів АМР США, U-LEAD, Фонд Східна Європа тощо. Проте, сучасно оформлений сайт часто не має жодної, принаймні, проіндексованої, інформації про аспекти безпеки громади. З урахуванням того, що ці сайти створювалися вже після початку збройної агресії РФ проти України, на це необхідно звернути увагу донорських організацій і територіальних громад.

Частина відповідей (менше 0,5%) демонструє глибоке нерозуміння складових безпеки окремих осіб і громади в цілому, перекручування концепції безпеки людини, незнання функцій та посадових обов'язків органів та осіб виконавчої влади та місцевого самоврядування, штучне утаємничення відкритої інформації, яке тягне за собою підвищений ризик і небезпеки для людей у випадку виникнення надзвичайних ситуацій, що прямо суперечить законодавству України, зокрема, принципам державної політики у сферах національної безпеки і оборони, зафіксованим у Законі «Про національну

безпеку України⁴ .

Стаття 3. Принципи державної політики у сферах національної безпеки і оборони

1. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина - їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності;

⁴ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/conv#Text>

суспільства - його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища - від надзвичайних ситуацій.

Більшість подібних відповідей обмежувалася лише посиланням на закритість інформації. Сублімацією перелічених вище проблем у забезпеченні комплексного підходу до безпеки громади і окремої людини є відповідь від Городоцької селищної ради Житомирського району Житомирської області.

Селище Городок⁵ (у минулому військове містечко Макарів-1) побудували 1969 року як секретне військове містечко за розпорядженням Брежнєва.[1] На території містечка було розташовано дві військові частини (одна займалася обслуговуванням ядерної зброї, у другій розміщались військові сейсмологи) та завод залізобетонних конструкцій. Лівову частину фахівців в обох частинах склали офіцери. Жителями містечка були військові, цивільний обслуговчий персонал, працівники заводу, їх дружини та діти. Багато хто з них живе тут і досі. Стороннім потрапити в Макарів-1 було дуже важко — треба було за місяць до поїздки подавати заявки. Життя в такій ізоляції більше нагадувало ув'язнення[1]. Місто підпорядковувалося лише Москві, зокрема дітям у макарівській школі видавали московські атестати. Школа мала московський №177.[1]. Зараз це Городоцька ЗОШ 1-3 ступенів[2].

Відповідь наштовхує на те, що місто і досі підпорядковується москві з відповідними наслідками.

Городоцька селищна рада постійно проводить роботи із забезпечення безпеки мешканців Городоцької територіальної громади, особливу увагу приділяючи безпеці дітей, людей похилого віку та осіб з обмеженими можливостями.

Городоцька територіальна громада розташована в зоні відповідальності органів пов'язаних з обороноздатністю країни, тому надати повну відповідь на Ваш запит не має можливості.

Для більш детальної інформації рекомендуємо звернутись до підрозділів СБУ.

На сайті Городоцької територіальної громади не знайдено і до сьогодні жодної інформації, необхідної людям в умовах воєнного стану.

Канали оповіщення

Системи оповіщення переважно застарілі і не всім доступні. Про це згадується в окремих відповідях. Згадується і про те, що відсутні канали оповіщення, які би охопили всі населені пункти громади та всі категорії осіб, що живуть на території громади.

Серед прикладів застарілих каналів оповіщення можна згадати такі:

- Оповіщення через підприємства
- Посильні (в місті, де більше 6 тис., 22 тис. населення)
- Оповіщення посадових осіб (без згадування каналів оповіщення для населення в цілому)
- Культові споруди (практика показала, що це вводить людей в оману, бо дзвони зазвичай дзвонять і в інших випадках. В деяких населених пунктах загалом відмовилися від дзвонів на час воєнного стану)
- Залучення місцевих депутатів (скільки осіб припадатиме на кожного та кожному із депутатів для оповіщення?)
- Оголошення в місцях скупчення (широкомасштабне вторгнення почалося о 5 ранку, на цей час місця скупчення зазвичай порожні)

В багатьох відповідях згадуються плани закупівлі нових методів оповіщення, проте також пишуть про відсутність, обмеженість чи невпевненість в отриманні бюджету на ці витрати.

КОМЕНТАР 24 лютого +

Згадаймо, яким був для вас канал оповіщення, коли почалося повномасштабне вторгнення?

Згадаймо, чи завжди ви чули сирени вдома з вулиці під час повітряної тривоги?

Алгоритми дій, штаби/ комісії, плани

Про наявність алгоритмів дій, штабів/ комісій, планів згадується майже в усіх відповідях, проте є відмінність між відповідями типу «наявні» і тими, де

перелічуються конкретні документи для різного роду ситуацій. Так, наявність плану приймання та розміщення евакуйованого населення на особливий період, плану цивільного захисту на особливий період, плану евакуації населення на мирний час демонструють розуміння місцевою владою можливих надзвичайних ситуацій і потреби індивідуального реагування на кожну із них. Зокрема, плани приймання та розміщення евакуйованого населення на особливий період згадуються в дуже невеликій кількості громад, незважаючи на те, що Україна вже має досвід виникнення такої надзвичайної ситуації і реагування на неї з 2014 року.

Загалом плани спрямовані переважно на органи державної влади і їх міжвідомчу координацію. Комунікація з громадою в планах є мінімальною і, як показала практика, далекою від реальності, дієвості, ефективності.

В деяких громадах рішенням комісії визначено перелік найбільш вірогідних надзвичайних подій на території громади. На кожен вид розроблений окремий план, проте список загроз не містив загрози широкомасштабного вторгнення і відповідних проблем, з якими може стикнутися громада.

Доволі поширеною ініціативою є програми «Безпечна громада», проте їхній огляд показав, що вони містять тільки загрози мирного часу, тому спрямовані на встановлення відеоспостереження, покращення роботи дорожнього контролю тощо.

В багатьох громадах згадуються створені консультативні пункти, а також проведення тижнів і місячників цивільного захисту.

Консультативні пункти мають сенс тільки тоді, коли мають реальні дієві плани інформування і консультування, фаховий персонал і стале фінансування. В інших випадках вони не несуть того впливу, на який розраховані. Зважаючи на те, що згадування про консультативні пункти зазвичай не супроводжується детальними матеріалами у відповідях на інші пункти, їхня робота навряд чи ефективна.

КОМЕНТАР 24 лютого +

Згадаймо, коли і хто з органів державної влади повідомили вам про алгоритм ваших дій після широкомасштабного вторгнення рф?

Згадаймо, хто і коли з органів державної влади повідомили вам про алгоритм евакуації, якщо ви потребували її через умови, що склалися там, де ви були в той час?

Згадаймо, чи забезпечила вас спеціалізована служба цивільного захисту водою, гарячою їжею, продуктами харчування, одягом, взуттям і предметами першої необхідності, якщо ви мали в цьому потребу?

Згадаймо, коли і хто (органи державної влади чи інші джерела) вам надали першу інформацію про надзвичайні ситуації, що прогножуються або виникли, їх класифікацію, межі поширення, можливі наслідки та способи захисту від них?

Інструкції

Про наявність інструкцій згадують у своїх відповідях майже всі. Неодноразово у випадках згадування, що вони знаходяться на сайті, на сайті жодних інструкцій не виявлено. Вони, зазвичай, не виявляються через пошук, тобто навіть у разі їх наявності, вони не є у прямому доступі. Окрім цього, таке розміщення розраховане на наполегливий пошук цих матеріалів, а не на розміщення їх так, щоби ними могли скористатися і ті, хто не володіють поглибленими навичками пошуку за тематичними розділами чи ключовими словами.

Наявні інструкції також викликають питання і зауваження.

Деякі із них є дуже загальними чи перевантаженими деталями. Інші мають формальний характер, складну мову і тому важко сприйматимуться непідготовленими людьми.

Розміщення на сайтах інструкцій, зроблених централізовано спеціалізованими організаціями чи в рамках цільових проектів, має сенс, бо вони несуть більш універсальний характер, за винятком ситуацій наявності важливої місцевої специфіки.

Разом з існуванням текстів інструкцій передбачено також проведення навчання.

Відповідно до статті 39 Глави 10 Кодексу цивільного захисту України, навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється:

- 1) за місцем роботи - працюючого населення;
- 2) за місцем навчання - дітей дошкільного віку, учнів та студентів;
- 3) за місцем проживання - непрацюючого населення.

Вважається, що навчання непрацюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях здійснюється шляхом проведення інформаційно-просвітницької роботи за місцем проживання та самостійного вивчення загальної програми навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та інших інформаційно-довідкових матеріалів з питань цивільного захисту, правил пожежної безпеки у побуті та громадських місцях.

Навчання працівників підприємств, установ, організацій організувати безпосередньо на підприємстві, в установі та організації згідно із програмами підготовки працівників до дій у надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

Підготовка учнів закладів загальної середньої освіти до дій у надзвичайних ситуаціях, що передбачає здобуття знань і вмінь з питань особистої безпеки в умовах загрози та виникнення надзвичайної ситуації, користування засобами захисту від її наслідків, вивчення правил пожежної безпеки та основ цивільного захисту, проводиться в рамках вивчення предметів «Основи здоров'я» та «Захист України».

Якщо для категорій 1 і 2 таке навчання існує, бодай теоретично, то для категорії 3 не існує зовсім. Такий стан справ не сприяє набуттю відповідних знань і навичок та формуванню ресурсу стійкості щодо надзвичайних ситуацій.

КОМЕНТАР 24 лютого +

Згадаймо, коли, де і якому реагуванню на надзвичайні ситуації ви вчилися?

Перевірка укриттів

Як і у випадку з планами і штабами, наявність різного виду укриттів та їх перевірка є обов'язковою формальною частиною, тому ствердні відповіді зустрічаються у переважній частині відповідей. Проте, найчастіше цей процес так і залишається на формальному рівні.

Менше 10 відповідей надали не лише інформацію, що перевірки здійснюються, а і про готовність сховищ та акти перевірки. Так, одна із відповідей згадує, що з 34 готові 4, обмежено готові 11, не готові 19. Тобто реально придатні менше половини наявних сховищ. В іншій відповіді мова про те, що після огляду деякі сховища зняли з обліку.

Проте, все описане вище стосується переважно міст і багатоповерхової забудови. Ситуація в сільській місцевості кардинально інша – багато громад зовсім не мають укриттів, а в якості аналога пропонуються льохи і гаражі. Льохи в більшій частині домогосподарств є не лише мінімальним захистом у випадках бомбардування, а навпаки – несуть більшу загрозу, ніж відсутність укриття, бо можуть поховати під завалом навіть при невеликих струсах. Те саме можна сказати і про гараж.

Отримані акти перевірки захисних споруд є дуже важливим документом. Вони дають можливість виробити рекомендації стосовно змін, які можуть наблизити їх до комплексного підходу до безпеки і врахувати потреби різних категорій осіб.

Результати перевірки демонструють незадовільний стан більшості приміщень, які формально передбачені для сховищ. Їх технічний стан далекий від задовільного, характеристики і умови обслуговування не створюють додаткових факторів захисту, передбачених технічними умовами, а швидше погіршують стан людини, яка там перебуває (захаращеність, відсутність обвалування, системи вентиляції відсутні чи не у задовільному стані, відсутність фільтрів, а часто – води і каналізації, тощо).

КОМЕНТАР 24 лютого +

Згадаймо, чи був у вас вільний доступ до сховищ біля дому чи біля місця, де ви перебували, коли була оголошена повітряна тривога?

Згадаймо, чи був стан сховища задовільний для перебування в ньому?

Згадаймо, якщо сховище було недоступне чи в незадовільному стані, хто і коли зробили для вас можливим доступ і привели його у задовільний стан?

Дії працівників і зокрема, осіб з сімейними обов'язками у разі виникнення надзвичайних ситуацій

Найпоширеніша відповідь щодо інструкцій працівникам у разі виникнення надзвичайних ситуацій містить посилання на трудове законодавство, що формально коректно, проте на практиці є відсутністю будь-яких загальних підходів і вирішення питання «в ручному режимі», що врешті і сталося. Окрім того, різноманітність трудових контрактів, зокрема, і з огляду на пандемію Ковіду, не враховує особливості дії у разі виникнення надзвичайних ситуацій в таких випадках. Як і показала реальна ситуація з початком повномасштабного вторгнення, почалася паніка, проти якої так наполегливо закликали до його початку. Це сталося і тому, що потенційні дії були ані розраховані, ані відображені у відповідних документах.

Ще один аспект цього питання має практично нульове вирішення згідно відповідей – це дії осіб із сімейними обов'язками, що теж є складовою трудового законодавства. Водночас, наявність сімейних обов'язків передбачає, зокрема, наявність дітей, а тобто, з іншого боку ланцюжка мають бути інструкції для тих, хто з цими дітьми перебуває під час роботи та служби їхніх батьків. Ані для батьків, ані для шкіл і дошкільних закладів це не відображено в інструкціях.

Як приклади намагань щось зробити в цьому напрямку – «батькам повідомлять алгоритм у разі виникнення ситуації». В цьому відображення загального переважного ставлення до людей з боку частини ОМС в розрізі підготовки до реагування на надзвичайні ситуації.

Чисельні інструкції і пам'ятки для закладів освіти адресовані не батькам, а персоналу дитячого закладу, там переважно відсутні пункти про контакт з батьками, проте є положення, наприклад, про величезну небезпеку для дітей гратися сірниками. Пожежна безпека є актуальною і важливою темою в різних умовах, проте зосередження виключно на цій темі є мало допоміжним у випадку широкомасштабного вторгнення.

Є дуже добрі і дієві приклади роботи з дітьми наймолодшого віку в Ізраїлі, де програми привчають дітей до самостійних кроків у найнесподіваніших ситуаціях.

Проте, навіть такі програми не можуть запропонувати алгоритм взаємодії батьків і закладів освіти (дошкільних і шкільних), гарантії забезпечення об'єднання батьків і дітей або безпосередньо після оголошення тривоги, або в майбутньому в разі їх окремої евакуації. Чисельні приклади ситуацій, коли діти опинилися окремо від осіб, які їх супроводжували, пошуку контактів чи ідентифікації дитини стали сьогодні частиною життя в Україні.

Поряд з цим є позитивні приклади, коли школа, ліцей розробили інструкцію батькам, де, як і за яких умов забирати дітей.

В якості позитивного прикладу коротких, змістовних і практичних пам'яток пропонується листівка, надіслана з Ужгородської територіальної громади.

БАТЬКАМ НА ВИПАДОК НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Українцям рекомендують скласти план дій на випадок небезпеки. Це стосується не тільки "тривожної валізки", а в першу чергу – комунікації всієї родини.

В першу чергу потрібно забезпечити безпеку дітей і детально їм розповісти маршрут до безпечного місця. Можна навіть роздрукувати спеціальну карту. І батьки мають пройти ніжками з дитиною цим маршрутом.

Також варто заздалегідь домовитися заздалегідь з рідними, де ви зустрічаєтеся в результаті надзвичайної ситуації. Це важливо, оскільки може не бути зв'язку або електрики. Можливий і такий варіант – знайти родичів чи друзів, які найближче перебувають від школи. І щоб дитина чекала батьків там.

І з дитиною треба поговорити про «валізку безпеки» (так психолог радить називати «тривожну валізу») та разом її зібрати. Кожен член сім'ї має знати, які предмети у валізці.

Разом з дитиною треба перевірити, наскільки захищений простір у будинку: які предмети можуть впасти – полиці, стелажі, скляні речі, побутова техніка на колесах. Старшій дитині треба показати, як перекрити газ та воду.

До того ж треба переконатися, що діти знають безпечні місця в школі та біля неї, біля ігрових майданчиків і в будь-якому іншому місці, де вони часто бувають. А ще необхідно пояснити принцип, за яким вони вибиратимуть правильне укриття навіть у незнайомих місцях.

Батькам потрібно дізнатися в школах і дитячих садах, де шукати дітей в разі надзвичайної ситуації. У кожній будівлі освітнього закладу має бути місце для укриття (коридор 1 поверху або підвал), тому необхідно знати місця їх розташування та шляхи, як до них дістатися.

Варто виписати телефони батьків, екстрених служб та знайомих, яким дитина може зателефонувати в екстреній ситуації. Також вона має знати своє ім'я і прізвище, адресу, імена батьків.

Дитина має знати, що в разі будь-якої надзвичайної ситуації необхідно як найшвидше повідомити про це дорослого члена сім'ї або іншого відповідального дорослого.

Якщо дитина чує сигнал сирени, треба взяти «валізку безпеки», домашніх улюбленців, телефон, іти до бомбосховища або лягти на підлогу біля внутрішньої стіни. Заборонено перебувати біля важких речей, вікон та скляних речей, у ліфті.

Телефони екстрених служб: 101 – Служба порятунку
102 – Поліція
103 – Швидка медична допомога
104 – Аварійна служба газової мережі

КОМЕНТАР 24 лютого +

Згадаймо, яку інструкцію і коли ви згадали, коли щойно почалося широкомасштабне вторгнення рф в Україну?

Згадаймо, яку інструкцію, коли і де ви прочитали, коли вже тривало широкомасштабне вторгнення рф в Україну?

«Страшне перо не в гусака»⁶

Така частина зазвичай відсутня в аналітичних текстах, проте цитати відповідей ще раз продемонструють реальний стан готовності деяких територіальних громад до комплексного реагування на виклики безпеки в умовах агресії РФ проти України.

Подається без коментарів.

«...ситуація в громаді на час отримання запиту спокійна, гучномовці відсутні». «Інструкції відсутні. Алгоритм дій для батьків з дітьми відсутній. Буде проведений місячник цивільного захисту»

«Інформація із зазначених питань відсутня, проте ми вражені вашою турботою»

«Оповіщення окрім мобільного - мобільні і електронна пошта»

«Електронне посилення наявне в паперовому вигляді»

«Серед каналів оповіщення є стаціонарний телефон голови громади»

«Для оповіщення планується придбання грамофонів»

Урахування гендерного підходу

Наведений вище аналіз не звертається до гендерної складової в кожному з елементів моніторингу, насамперед, через повну гендерну сліпоту (нейтральність) всіх документів і відповідей. Зібрані в процесі огляду дані відображають як загальні підходи, які мають різний вплив на жінок і чоловіків, хлопців і дівчат, так і окремі аспекти комплексного підходу до питань безпеки. Вони також стосуються доступності для різних категорій осіб.

Системи оповіщення, згадані у відповідях залишають поза доступом багато різних категорій осіб. А положення інструкцій, цитоване нижче, не сприяє такому доступу.

..переконатися, що повідомлення почули або побачили люди, які мешкають чи працюють поруч, особливо якщо це літні люди або люди із вадами зору та слуху;

Створені після широкомасштабного вторгнення системи повідомлення через мобільний зв'язок значно ефективніші і мають широке охоплення і більшу інклюзію, проте вони розраховані на повне охоплення населення сучасними гаджетами та високий рівень цифрової грамотності. Рівень грамотності значно підвищився внаслідок пандемії Ковіду, проте він досі недостатній для повного охоплення населення такими каналами сповіщення. Частка жінок серед тих, хто

⁶ Назва розділу у гумористичному журналі "Перець"

мають недостатню цифрову грамотність та не мають сучасних гаджетів, лишається вищою за чоловіків, зокрема, в категорії осіб поважного віку.

Алгоритми дій і плани потребують врахування, що традиційні гендерні ролі покладають незрівняно більше навантаження на жінок, зокрема, під час евакуації, підготовки до неї тощо. Водночас, як у 2014, так і у 2022 відомі неодноразові випадки (зокрема, у населеному пункті Щастя Луганської області), коли під час евакуації перевага віддавалася жінкам з дітьми і були відмови у пріоритетній евакуації чоловікам з дітьми, які виховували їх самостійно. В документах, які регламентують евакуацію, необхідно вказувати на пріоритетність евакуації для осіб із сімейними обов'язками.

Інформування і навчання різних категорій населення засадам дій у випадках надзвичайних ситуацій має бути докорінно переглянута в цілому. Особливий наголос необхідно зробити на інформуванні і навчанні тих, кого в законодавстві називають непрацюючим населенням. Сюди потрапляють як ті, хто займаються доглядовою працею, так і ті, хто працюють freelance та за іншими схемами “поза офісом”, що зазвичай не знімає з цих осіб доглядову працю. Частка жінок в цій категорії населення є дуже високою. Як зміст інформаційних і навчальних текстів, так і канали комунікації, мають бути переглянуті.

Навчання має містити не лише теорію, а і практичні заняття з тих навичок, які можуть бути корисні у випадках надзвичайних ситуацій.

Ще одним негативним фактором інформаційної політики в розрізі забезпечення комплексного підходу до безпеки є звернення (політиків чи текстів пам'яток) “не панікувати і вірити”. Обидва формулювання мають неконструктивний вплив на аудиторію. Імперативна форма, що починається із заперечення, має протилежний сенс тому, що вкладається в це повідомлення. Заклик вірити замість пояснень щодо конкретних кроків, які необхідно зробити, закликає до пасивності, що як наслідок призводить пізніше до паніки. Тому подібні звернення мають негативний вплив на емоційну безпеку в цілому.

Акти перевірки сховищ необхідно переглянути із включенням до питань положень, які стосуються доступу і використання їх різними категоріями населення, зокрема, маломобільною категорією осіб. Необхідно також додати положення, які стосуються користування сховищами осіб із сімейними обов'язками.

Як показала практика 2022 року, політика приміщень подвійного використання має бути переглянута - подвійне використання має бути таким, щоби, у випадку потреби, використання приміщення в умовах мирного часу могло бути швидко переведено на умови використання у надзвичайних ситуаціях.

Окрема увага має бути приділена організації сховищ у сільській місцевості.

Дії осіб з сімейними обов'язками у разі виникнення надзвичайних ситуацій має широкий спектр гендерних проблем, досі далеких від вирішення.

З часу прийняття НПД 1325 (2020 - 2025) зроблено надзвичайно мало для реалізації п. 6 “Створення для працівників умов, що полегшують поєднання функцій та обов'язків у професійному та приватному житті, зокрема у секторі безпеки і оборони.” Це положення має також враховувати і виникнення надзвичайних ситуацій.

Внаслідок цього жінкам після широкомасштабного вторгнення рф залишався дуже обмежений діапазон рішень для власних дій. Водночас документи, прийняті в розвиток введення воєнного стану, мали гендерно сліпий характер, і лише внаслідок звернень громадських організацій і окремих медійних осіб були внесені зміни і доповнення, які певною мірою збалансували ситуацію.

Моніторинг, проведений ІКЖЦ і мережею МОЖУ перед широкомасштабним вторгненням, охопив лише частину питань, які поставило перед українським суспільством життя - як в цілому, так і в розрізі гендерного підходу.

Оперативний перегляд НПД 1325 (2020 - 2025) з внесенням змін і доповнень, які відображають поточні потреби і, певною мірою, стратегічні інтереси його цільових аудиторій, є нагальною необхідністю і важливим стимулом для органів державної влади, громадянського суспільства і кожної і кожного в Україні сьогодні.